

"כאילו מעפר פורחת שושנה" (רחל שפירא) מחשבות לקראת ט' באב | הרב מאיר אזרי

חברה שסועה, מוכה ומפולגת עומדת שוב בפני ט באב. היום בו לפי המסורת היהודית חרבו בתי המקדש ואסונות אחרים הכו בעמנו. היו שחשו שבמהלך השנים חל מפנה היסטורי בחיי העם ואי לכך אופן ציון ט' באב וההתייחסות אליו צריכים להשתנות.

ברוח זו כתב כשנה לאחר הקמת המדינה פרופ' ישעיהו ליבוביץ ז"ל. הוא לא היה הראשון. מנחם בגין אף ביקש לציין ביום זה את יום הזיכרון לשואה ובכך לקשור בין אסונות העבר לאסונו של דור התקומה. רבים לפנייהם ראו את הצורך בהתייחסות שונה ליום הייחודי הזה, הנובע משינוי מציאות החיים. לאורך הדורות היו אף תנועות שקראו לביטולו. התנועה הרפורמית, לדוגמה, טענה כי עם האמנציפציה הפך יום זה למיותר.

היו שחשבו שעם שיבת ציון, זכינו לנחלה ולבניין מחדש, דבר המייתר את היום באופן בו צוין במשך דורות; רבים חשבו שעם קליטתנו בין האומות, זכינו לבנות מקדש של אמונה ברחבי הגלובוס ודי לבכי ולקינה לבניין האבן ופולחניו שאבדו.

נודה, לא זכינו עם האמנציפציה לבניין תחליף רוחני בקרב אומות העולם, בניין שיעצים את רוח האדם ויתקן עולם במלכות שדי. שיבת ציון גם היא עדין נושאת בחובה אתגר לא קטן. 75 שנות קיום המדינה הם עדיין מעט המצריך חיזוק. ייתכן ואירועי שנה זו, שנת מחלוקת ופילוג, מעידים יותר מכל על הטעם בשימור ט' באב כיום בעל משמעות לאומית. אולם לא בצביון ימי ט באב שהיו נהוגים בגולה, אלא הענקת תוכן רלוונטי ליום הטעון הזה.

הפרופ' זאב פלק ז"ל, התלונן על כך שההנהגה הדתית הלאומית בחרה לדרוש שמירה קפדנית על הלכות היום, במקום לראות בימי השואה ובשיבת ציון קטליזטור לשינוי וחיידוש אופיו. הוא קרא להעמיד הנהגה רוחנית שתשחרר את העם מצמצום המוחין והנפש לנוכח גודל השעה.

לתחושת, שם מקומו הנוכחי: לא בבכי וקינה על בית אבן, עדת כהניו וקורבנותיו שאבדו, אלו הם חסרי משמעות לרובו של העם והם לא מה שיחברו את חלקיו השסועים. מה שיחבר את חלקי העם, זו הקינה על החולשות שהובילו אותנו פעם אחר פעם לכשל מנהיגותי ואובדן לאומי, ובעיקר אובדן האמונה והתקווה שמחר יהיה בזכותנו טוב יותר.

כמובן שכיהודים בעלי זיכרון היסטורי ולאומי, אל לנו לוותר על זכרם וזיכרונותיהם של דורות רבים של יהודים, דורות שעל כתפיהם ניצבים אנו היום. נזכור את אבלם, נשיר את פיוטיהם, נקרא בכתביהם, אך נוסיף משלנו.

כך לדוגמה כתב הרב יהורם מזור: " ... על נהרות של מחסור בכינו עם הרעבים ללחם, לכסות ולבית. על נהרות אדישות בכינו עם זקנים באין דואג. על נהרות אכזבה בכינו, על אפליה בן אדם לחברו " אלו סוגי הקינות והקולות שראוי וילוו את כינוסנו ביום ט באב. כאב הדורות והכמיהה לציון של דורות העבר יעלה מחד והחלום על בניין חברה ערכית ומוסרית מאידך. יהיה שם מיטב הישן, אך גם קול ישראלי ורלוונטי לשברי חיינו כיום.

ט באב הוא מועד בו ראוי ונתחבר לקולותיהם של נביאי ישראל עת ביכו אובדן דרך ויושרה, מנהיגות מושחתת וחלולה ודחיקת מערכת המשפט מפני עריצות השלטון.

בכינו הוא אינו בכי המבקש בניין מחדש של מקדש או החזרת פולחנו, על אף שמחננו רווי קולות המבקשים בדיוק את זה. בכינו, הוא על חולשת הנהגה אז והיום; בכינו הוא על אלו שמדי ט' באב יאמרו דרשות למכביר על שנאת חינו, אך בחייהם יפעלו ברגל גסה כנגד האחר, אמונתו, מינו, דעתו ודתו.

בניגוד לתחושותיו של אחד מגדולי הרבנים הרפורמיים במאה הקודמת, לא תמו להן אנחות הצער. יש לנו גם כיום מהן למכביר.

בדורנו עלינו לנסות למצוא כוח מחזק ומרפא, לא כזה המבקש בניין אבן וחיידוש הפולחן, צעד שיוביל לשבר עצום בחברה היהודית רבת הגוונים. כדברי המשוררת רחל שפירא, עלינו לדאוג כיצד מתוך העפר נצמיח את השושנה.